

MOTORLU ARAÇ MÜLKİYETİNİN YETKİSİZ KİMSEDEN DEVRALINMASI VE SONUÇLARI

*Acquisition of Motor Vehicle Ownership from Unauthorized Person
and Its Consequences*

Ş. Barış ÖZÇELİK*

ÖZ

Hukukumuzda trafik siciline kayıtlı bir motorlu aracın mülkiyetinin devredilebilmesi için, araç malikiyle resmî şekilde yapılacak sözleşmeye dayalı olarak, aracın zilyetliğinin devredilmesi gerekmektedir. Mülkiyeti devir borcu doğuran sözleşmenin, sözleşme konusu üzerinde tasarruf yetkisine sahip kişiyle yapılmak zorunda olması anlamına gelen bu durum, genel olarak taşınırılar için söz konusu olan, emin sıfatıyla zilyetten hak edinimini, motorlu araçlar bakımından imkânsız kılmaktadır. Tasarruf yetkisine sahip olmayan kimsenin, her nasılsa trafik siciline malik olarak kaydedilmiş olması da bu kimseden hak edinen iyiniyetli üçüncü kişilerin edinimlerinin korunmasına yetmemektedir. Çünkü hukukumuzda, trafik siciline, motorlu araç üzerindeki aynî hakları dış dünyaya açıklama işlevi tanınmadığı gibi, trafik sicilinin yansıttığı görünüşe güvenin korunacağına dair herhangi bir düzenleme de bulunmamaktadır. Bu çerçevede edinimi korunmayan kimse, Türk Medenî Kanunu'nun 989. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen şartlar çerçevesinde, motorlu araç için yetkisiz kimseye ödediği satış bedelinin malik tarafından kendisine ödenmesini isteyebilir. Söz konusu haksız zilyedin motorlu aracı geri verme borcunun kapsamı ve araç için yaptığı giderlere ilişkin olası talepleri ise, TMK 993-995. maddelerinde düzenlenmiş olan haksız zilyetliğin geri verilmesine ilişkin hükümlere tâbidir.

Makalenin Geliş Tarihi: 06.11.2019, **Makalenin Kabul Tarihi:** 23.03.2020

* Doç. Dr., Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı, E-posta: bozcelik@bilkent.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3666-8366

Anahtar Kelimeler: Motorlu araç, emin sıfatıyla zilyet, trafik sicili, iyiniyet, haksız zilyetlik.

ABSTRACT

Turkish law requires transfer of the possession of the motor vehicle under a notarial deed with the owner for the transfer of ownership of the vehicle which is registered under the traffic registry. This includes the requirement of conclusion of the contract with a person having the right of disposition. Where a person not having the right of disposition is registered as the owner in the traffic registry, good faith acquisition of a third party from that person cannot be protected. Because neither traffic registry is given a publicity function nor Turkish law includes any provision that protects good faith in traffic registry. In this regard the party whose good faith is not protected can ask the owner for the payment of the amount which is paid by herself to the unauthorized possessor for the motor vehicle, under Article 989 paragraph 2 of the Turkish Civil Code. The scope of the obligation of the unauthorized possessor to return the motor vehicle and his possible claims arising from his costs for the vehicle are subject to Articles 993-995 of the Turkish Civil Code.

Keywords: Motor vehicle, ownership, traffic registry, good faith, unauthorized possession.

I. GENEL OLARAK MOTORLU ARAÇ MÜLKİYETİNİN DEVRİ

Mülkiyet hakkının devri, genellikle bir satış ilişkisi çerçevesinde gerçekleşir. Söz konusu ilişkiye dayanak teşkil eden satış sözleşmesinin herhangi bir şekle tâbi olup olmadığı, eşyanın taşınır veya taşınmaz olmasına göre farklılık gösterir. Zira, Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 209. maddesi uyarınca taşınır satışı kural olarak herhangi bir şekle tâbi değil iken, taşınmaz satış sözleşmesi, Türk Medenî Kanunu'nun (TMK) 706. maddesinin birinci fıkrası ve TBK 237/I uyarınca, kural olarak, resmî şekle tâbidir. Öte yandan, mülkiyetin nakli için gerekli tasarruf işlemi, taşınırlarda zilyetliğin devri (TMK 763/I), taşınmazlarda ise tapu siciline yapılacak tescille (TMK 1022/I) gerçekleşir. Özetle, taşınır eşya mülkiyetinin bir satış ilişkisi çerçevesinde devri için, kural olarak, herhangi bir şekle tâbi olmayan satış sözleşmesinin yapılması ve zilyetliğin mülkiyetin devri amacıyla alıcıya geçirilmesi gerekli ve yeterlidir.

Taşınır eşya, özüne bir zarar gelmeksizin, bir yerden bir yere, kendi gücüyle veya bir dış gücün etkisiyle hareket edebilen şeylere denilmektedir (TMK 762)¹. Bu bağlamda, motorlu araçlar da, mekanik aksamı sayesinde hareket kabiliyetine sahip olduklarından, taşınır eşya niteliğini haizdirler. Bununla birlikte Karayolları Trafik Kanunu'nun (KTK), 20. maddesinin (d) bendi, “*Tescil edilmiş araçların her çeşit satış ve devirleri, satış ve devri yapılacak araçtan dolayı motorlu taşıtlar vergisi, gecikme faizi, gecikme zammı, vergi cezası ve trafik idari para cezası borcu bulunmadığının tespit edilmesi ve taşıt üzerinde satış ve/veya devri kısıtlayıcı herhangi bir tedbir veya kayıt bulunmaması halinde, araç sahibi adına düzenlenmiş tescil belgesi veya trafik tescil kayıtları esas alınarak noterler tarafından yapılır. Noterler tarafından yapılmayan her çeşit satış ve devirler geçersizdir.*” hükmünü içermektedir.

Doktrinde hâkim görüş, haklı olarak, KTK 20/d hükmünün, trafik siciline tescil edilmiş motorlu aracın mülkiyetini devir borcu doğuran sözleşmeler bakımından resmî şekil öngördüğünü ve bunun bir geçerlilik şekli olduğunu kabul etmektedir². Öte yandan, anılan hükümde, motorlu araç mülkiyetinin devrine ilişkin sözleşmelerin “*araç sahibi adına düzenlenmiş tescil belgesi veya trafik tescil kayıtları esas alınarak*” yapılacağı öngörülmüş olması, motorlu aracın maliki dışında bir kimsenin söz konusu sözleşmeyi yapamayacağı anlamına gelir. Nitekim konuya ilişkin noterlik uygulamasının da bu yönde olduğu bilinmektedir. Genel olarak mülkiyeti devir borcu doğuran sözleşmelerin geçerliliğinin borçlunun sözleşme konusu üzerinde

¹ Serozan, R.: Eşya Hukuku I, 3. Bası, İstanbul 2014, s. 76 N. 297; Oğuzman, M. K./Seliçi, Ö./Oktay-Özdemir, S.: Eşya Hukuku, 19. Baskı İstanbul 2016, s. 740 N. 2568; Sirmen, A. L.: Eşya Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2018, s. 493; Yarg. HGK, T. 25.9.2002, E. 2002/4-608, K. 2002/643 (Karar metni için bkz. Kazancı, E.T.: 1.8.2019).

² Kurt, E.: *Motorlu Araç Mülkiyetinin Devri, Tescili ve Harici Devirler*, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, C. 8, Özel Sayı, Prof. Dr. Aydın ZEVKİLİLER'e Armağan, Aralık 2013, s. 1863; Oğuzman, M. K./Öz, T.: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt-1, 16. Bası, İstanbul 2018, s. 141; Eren, F.: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 21. Baskı, Ankara 2017, s. 703; Ögüz, T.: *Motorlu araçların Rehnine İlişkin Uygulamanın Kamuya Açıklık (Aleniyet) İlkesi Açısından Değerlendirilmesi*, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 69 vd.; Ozanoğlu, H. S.: *Türk Medeni Kanunu'nun 940. Maddesinin II. Fıkrası (Motorlu Taşıt Rehni) Üzerine*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt V, S.1-2, s. 33; Doğan, M.: *Teslime Bağlı Olmayan Sicilli Motorlu Taşıtların Rehni*, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XII, S. 3-4, (2008) s. 191; bu yönde örnek olarak bkz. Yarg. 19. HD, T. 27.11.”2018, E. 2018/2686, K. 2018/6122 (Karar metni için bkz. Kazancı, E.T.: 1.8.2019). Buna karşılık, KTK 20/d hükmünün bir geçerlilik şekli öngörmediği yönünde bkz. Aybay, A./ Hatemi, H.: Eşya Hukuku, 3. Bası, İstanbul 2012, s. 159-160, N. 55; Çelikaş, D.: *Motorlu Taşıtların Noterde Satış ve Devri Geçerlik Şartı mıdır?*, Manisa Barosu Dergisi, 1986, Yıl: 6, Sayı: 21, s. 2 vd.

tasarruf yetkisine sahip olmasını gerektirmemesi karşısında³, sözü edilen hükmün istisnai bir düzenleme olduğu söylenebilir.

Karayolları Trafik Kanunu, motorlu araç mülkiyetinin devrinde tasarruf işlemi bakımından herhangi bir özel hüküm içermemektedir. Bu durum karşısında, söz konusu tasarruf işleminin, taşınır eşyaya ilişkin genel kural (TMK 763/I) uyarınca, zilyetliğin devriyle gerçekleştiği kabul edilmektedir⁴.

Bu noktada karşımıza, motorlu araç mülkiyetinin devrini konu olan tasarruf işleminin sebebe bağlı (illi) olup olmadığı sorusu çıkar. Bilindiği üzere, taşınmaz eşya bakımından bu soruyu açıkça sebebe bağlılık yönünde yanıtlayan Türk Medenî Kanunu (m. 1024/II), taşınır eşya açısından konuya ilişkin herhangi bir hüküm içermemektedir. Bu nedenle hukukumuzda genel olarak taşınır mülkiyetinin devrinin sebebe bağlı olup olmadığı tartışmalıdır⁵.

Doktrinde bir görüş, taşınır mülkiyetinin geçişinin soyut mu yoksa sebebe bağlı mı olduğu konusundaki tartışmanın, motorlu araç mülkiyetinin devri bakımından söz konusu olamayacağını; zira, özellikle KTK 20/d hükmünde resmî makamlarca gerçekleştirilecek trafik siciline tescil işleminin mülkiyeti devir borcu doğuran sözleşmeyle bağlantılı hale getirilmiş olmasının, yapılan tasarruf işleminde, yani zilyetliğin devrinde, sebebe bağlılık ilkesinin geçerli olduğunu ortaya koyduğunu, diğer bir ifadeyle, ortada geçerli bir sözleşme olmadıkça, motorlu araç mülkiyetinin zilyetliği devralan alıcıya geçmeyeceğini kabul etmektedir⁶. Bazı yazarlar ise, yine KTK 20/d hükmünde yalnızca borçlandırıcı işlemin değil, tasarruf işleminin de resmî şekilde yapılmış bir sözleşmenin varlığına bağlanması nedeniyle,

³ Oğuzman/Öz, s. 89; Eren, s. 176; mülkiyeti devir borcu doğuran sözleşmelerin geçerliliği kural olarak borçlunun tasarruf yetkisinin varlığına bağlı olmamakla birlikte, doktrinde bir görüş, bağışlama sözleşmesinin yasal tanımını yapan TBK 285/I (OR 239/I) hükmünde, bağışlayanın bağışlanana yapacağı karşılıksız kazandırmanın “kendi malvarlığından” (*aus seinen Vermögen*) olmasından söz edilmesinden hareketle, bağışlayanın malvarlığında yer almayan bir şeyi konu alan bağışlama sözleşmesinin geçersiz olduğunu ileri sürmektedir. Bkz. Vogt, N. P.: Basler Kommentar, Obligationenrecht I, Art. 1-529, (Hrsg: Honsell, H/Vogt, N.P./Wiegand, W.) 5. Aufl., Basel 2011, Art. 239 N. 42; aksi yönde bkz. Emmenegger, S.: *Schenkung und Gutgläubensschutz*, Festschrift für Bruno Huwiler zum 65. Geburtstag, Bern 2007, s. 223 vd.; Rusch, A. F.: *Gutgläubiger Fahrnisserwerb als Anwendungsfall der Rechtsscheinlehre*, Jusletter 28. Januar 2008, s. 13.

⁴ Ögüz, s. 700, dn. 89; Kurt, s. 1905; Ozanoğlu, s. 30; Yarg. 11. HD, T. 5.6.2003, E. 2002/13433, K. 2003/6000 (Karar metni için bkz. Kazancı, E.T.: 1.8.2019).

⁵ Bu konuyla ilgili genel olarak bkz. Erbek, Ö.: *Taşınır Mülkiyetinin Devrinde Sebebe Bağlılık (İllilik)- Soyutluk (Mücerretlik) Meselesi*, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, C. 8, Özel Sayı, Prof. Dr. Aydın ZEVLİLER’e Armağan, Aralık, 2013, s. 937 vd.; Serozan, s. 270, N. 1115 vd.; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 745 N. 2591 vd.; Eren, s. 186 vd.

⁶ Kurt, s. 1866.

taşınır mülkiyetinin geçişinde soyutluk ilkesi kabul edilse bile, geçerli bir sözleşme bulunmaksızın yapılacak teslimle motorlu aracın mülkiyetinin geçirilemeyeceğini ifade etmektedirler⁷.

Yukarıda aktarılan görüşlerden hangisi benimsenirse benimsensin, hukukumuzda, motorlu araç malikini bağlayan, geçerli (resmî şekilde) bir sözleşme yapılmadıkça, salt zilyetliğin devralınmasıyla motorlu araç mülkiyetinin edinilemeyeceği sonucuna ulaşılmaktadır.

II. MOTORLU ARAÇ MÜLKİYETİNİN YETKİSİZ KİMSE TARAFINDAN DEVREDİLMESİ

A- GENEL OLARAK TAŞINIR MÜLKİYETİNİN YETKİSİZ KİMSEDEN EDİNİLMESİ

Bilindiği üzere, aynî haklar üzerinde tasarruf edebilmek, diğer bir ifadeyle bir aynî hakkı devredebilmek veya kurabilmek için, kural olarak, ilgili aynî hak üzerinde tasarruf yetkisine sahip olmak gerekir. Söz konusu yetki ise, yalnızca aynî hakkın sahibine aittir. Mülkiyet hakkı bakımından TMK 683/I hükmünde ifadesini bulmuş olan bu ilke, Roma Hukuku döneminden bu yana, “kimse sahip olduğundan daha fazla hakkı devredemez” (*nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*)⁸ şeklinde ifade edilmektedir. Böylece mülkiyet hakkı, kural olarak ancak malik tarafından devredilebilir. Yine aynı ilkenin sonucu olarak, eşya üzerinde sınırlı aynî haklar kurma yetkisi de kural olarak yalnızca malike aittir.

Yeryüzündeki hukuk sistemlerinin büyük bir çoğunluğunda⁹ olduğu gibi, hukukumuzda da, bir yandan aynî hakların ancak tasarruf yetkisine sahip kimseden edinilebileceği kuralı benimsenmişken, diğer yandan, bu kuralın istisnası niteliğinde bazı haller öngörülmüştür. Nitekim Medenî Kanunumuz, aynî hakların tasarruf yetkisine sahip olmayan kimseden geçerli olarak edinilmesi sonucunu doğuran bazı hükümler (TMK 988, 990, 1023 gibi) içermektedir. Bu hükümlerin ortak özelliği, hukuk düzeninin aynî haklar için öngördüğü, zilyetlik ve tapu sicili gibi alenîyet araçlarının yansıttığı görüntüye güvenerek, yani iyiniyetle, gerçekte tasarruf yetkisi bulunmayan bir kimseden aynî hak edinen üçüncü kişilerin güveninin korunmasıdır.

Tasarruf yetkisi bulunmayan kimseden aynî hak edinilmesinde iyiniyetin korunması, işlem güvenliği düşüncesine dayanır. İşlem güvenliği

⁷ Oğuzman/Öz, s. 141 dn. 372; Ögüz, s. 700, dn. 16.

⁸ D. 50, 17, 54

⁹ Bkz. *Krimphove, D.*: Das europäische Sachenrecht, Köln 2006, s. 223 vd.

(*Verkehrssicherheit*), bir kimsenin malvarlığındaki olası bir artış veya iyileşmenin, o kimsenin bilmediği sebeplerle engellenmemesi anlamına gelir¹⁰. İşlem güvenliği düşüncesinin karşısında, hak güvenliği (*Rechtssicherheit*) ilkesi bulunur. Hak güvenliğinden kasıt, bir kimsenin malvarlığında kendi iradesi dışında bir azalma veya kötüleşmenin meydana gelmemesidir¹¹. Hemen tüm hukuk sistemlerinde, işlem güvenliği düşüncesiyle, tasarruf yetkisi bulunmayan kimseden iyiniyetle edinilen hakların korunmasına ilişkin düzenlemelere rastlanılması, güvenin korunmasının, açık bir düzenleme olmasa dahi varlığı kabul edilebilecek bir genel hukuk ilkesi olduğu şeklinde bir yanılığa götürmemelidir. Aksine, güvenin korunması, hak güvenliği ilkesi karşısında istisnaî bir nitelik arz eder ve bu nedenle açık bir yasal dayanak gerektirir¹².

Hukukumuzda, taşınır eşya mülkiyetinin yetkisin kimseden edinilmesine ilişkin temel hüküm, TMK 988'dir. Anılan hüküm uyarınca, tasarruf yetkisi bulunmayan kimseden hak ediniminin geçerli kabul edilebilmesi için, her şeyden önce, yetkisiz olarak hakta tasarruf eden kişinin emin sıfatıyla zilyet olması gerekir. Emin sıfatıyla zilyet, en genel tanımla, taşınır eşyayı malikin rızasıyla elinde bulunduran kimsedir. Bununla birlikte, bu tür bir kimsenin rızasıyla zilyet olanlar da emin sıfatıyla zilyet sayılırlar¹³. TMK 988 uyarınca edinimin gerçekleşmesinin diğer şartları ise, hak edinenin bir üçüncü kişi olması, edinilen hakkın bir aynî hak olması, hak edinenin iyiniyetli olması ve üçüncü kişinin ediniminde, emin sıfatıyla zilyedin tasarruf yetkisinin yokluğu dışında bir geçersizlik sebebinin bulunmamasıdır¹⁴. Bu sonuncu şart, TMK 988'de yer almayan, adeta görünmez, fakat bir o kadar da doğal bir şarttır. Zira, üçüncü kişi, eşyayı gerçek malikten devralsaydı da edinim geçersiz olacak idiyse, güvenin korunmasını gerektiren bir durum yok demektir.

¹⁰ Ehrenberg, V.: *Rechtssicherheit und Verkehrssicherheit, mit besonderer Rücksicht auf das Handelsregister*, Jherings JB, Bd. 47 (1904), s. 281-282; Pfister, H. R.: *Der Schutz des öffentlichen Glaubens im schweizerischen Sachenrecht*, Zürich 1966, s. 4.

¹¹ Ehrenberg, s. 281-282; Özçelik, Ş. B.: *Tapu Siciline Güvenin Korunması*, Ankara 2016, s. 37.

¹² Pfister, s. 10, 38; Özçelik, s. 32.

¹³ Tekinay, S. S./Akman, S./Burcuoğlu, H./Altop, A.: *Tekinay Eşya Hukuku*, İstanbul 1989, s. 166; Sirmen, s. 91; Serozan, s. 162 N. 631; aynı yönde bkz. *Yarg. 4. HD*, T. 18.10.2018, E. 2018/1859K. 2018/6342 (Karar metni için bkz. *Kazanıcı*, E.T.: 1.8.2019).

¹⁴ Stark, E. W./Lindenmann, B.: *Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Zivilgesetzbuch, Der Besitz*, Art. 919- 941 ZGB, 4. Aufl., Bern 2016, Art. 933 N. 7; Oğuzman/Seliçi/Oktay- Özdemir, s. 111, N. 525; Sirmen, s. 93.

B- MOTORLU ARAÇ MÜLKİYETİNİN YETKİSİZ KİMSEDEN EDİNİLMESİ

Yukarıda ifade edildiği üzere, TMK 988 uyarınca, bir taşınırın emin sıfatıyla zilyedinden mülkiyeti devralan iyiniyetli üçüncü kişi, emin sıfatıyla zilyedin tasarruf yetkisi bulunmamasına rağmen, mülkiyet hakkını kazanır. Bu noktada yanıtlanması gereken ilk soru, motorlu aracın emin sıfatıyla zilyedinden mülkiyetin devralınması durumunda da aynı sonucun doğup doğmayacağıdır.

Hemen belirtmek gerekir ki; motorlu araç mülkiyeti TMK 988 uyarınca iyiniyetle kazanılamaz. Çünkü, motorlu aracın malik dışında bir kimseden devralındığı her durumda, devreden tasarruf yetkisinin yokluğu dışında, ayrıca bir geçersizlik sebebi bulunur. Şöyle ki; KTK 20/d hükmü uyarınca motorlu araç mülkiyetinin edinilebilmesi için, mülkiyeti devir borcu doğuran, aracın malikiyle resmî şekilde yapılmış bir sözleşmeye ve aracın zilyetliğinin mülkiyetin nakli amacıyla devredilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Motorlu aracın zilyetliğini herhangi bir surette malikin rızasıyla elinde bulunduran kimse (emin sıfatıyla zilyet), KTK 20/d hükmünde, mülkiyeti devir borcu doğuran sözleşmenin noterce düzenlenebilmesi için aranan, “tescil belgesine (ruhsata) sahip olma” veya “trafik sicilinde malik olarak kayıtlı bulunma” şartlarını sağlayamayacağından, geçerli bir devir sözleşmesi yapamaz. Yukarıda belirtildiği gibi, geçerli bir sözleşme bulunmadan gerçekleştirilen zilyetlik devri de motorlu araç mülkiyetini geçirmeyeceğinden, zilyetliği devralan üçüncü kişi, iyiniyetli olsa dahi, aracın mülkiyetini kazanamaz¹⁵.

Bu noktada varılan sonuç açısından, tasarruf yetkisi bulunmayan kimsenin, her nasılsa noterde sözleşmeyi yapma imkânı bulmuş olması da herhangi bir fark yaratmaz. Örneğin emin sıfatıyla zilyet veya motorlu aracı çalan bir kimse, kendisini trafik sicilinde kayıtlı malikmiş gibi gösteren sahte bir kimlikle veya sahte vekaletnameyle noterde satış sözleşmesi yapmış ve zilyetliği devretmiş olsa, iyiniyetli üçüncü kişi yine mülkiyeti kazanamaz. Çünkü, başkası adına düzenlenen sahte kimlik belgeleriyle yapılan sözleşmelerde yokluk¹⁶, sahte vekaletnameyle yapılan sözleşmelerde ise yetkisiz temsil¹⁷ söz konusudur. Dolayısıyla her iki durumda da motorlu araç malikiyle yapılmış geçerli bir sözleşme bulunmadığından, motorlu aracın

¹⁵ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 744 N. 2588; Sirmen, s. 496; Serozan, s. 153-154, N. 606; Oğüz, s. 718; Kurt, s. 1906 dn. 83.

¹⁶ Bkz. Oğuzman/Öz, s. 49, 175; Eren, s. 202.

¹⁷ Oğuzman/Öz, s. 241 vd.; Eren, s. 470 vd.

zilyetliğini devralan kimse, mülkiyeti kazanamayacaktır¹⁸. Motorlu araç mülkiyetini devreden kimse emin sıfatıyla zilyet olsa ve hatta yukarıda¹⁹ değinildiği gibi, taşınır mülkiyetinin geçişinde soyutluk ilkesi benimsense bile, üçüncü kişinin ediniminde mülkiyeti devreden tasarruf yetkisinin yokluğu dışında bir geçersizlik sebebi bulunduğundan sonuç değişmez.

Bununla birlikte, motorlu aracın sözü edilen kimseler adına trafik siciline tescil edilmiş olması, mülkiyeti onlardan devralan iyiniyetli üçüncü kişilerin trafik siciline güveninin korunup korunmayacağı sorusunu akla getirebilir. Yukarıda açıklanan şekilde yetkisiz kimseyle satış sözleşmesi yapan üçüncü kişi, her ne kadar mülkiyeti kazanamasa da, KTK 20/d hükmünün ikinci fıkrası uyarınca, trafik siciline malik olarak kaydedilir. Ayrıca yetkisiz kimse emin sıfatıyla zilyet ise, onun rızasıyla zilyetliği devralan görünüşteki malik de emin sıfatıyla zilyet olacaktır. Acaba böyle bir durumda hem emin sıfatıyla zilyet olan hem de trafik sicilinde malik olarak gözüken bir kimseden mülkiyeti devralan iyiniyetli üçüncü kişinin edinimi korunabilir mi?

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 18.10.2018 tarihli kararına²⁰ konu olan olayda, motorlu aracı malik (A)'dan kiralayan (B), aracın mülkiyetini sahte bir vekaletnameye dayalı olarak iyiniyetli (C)'ye devretmiş ve motorlu araç (C) adına trafik siciline tescil edilmiş, bir süre sonra da (C), aracın mülkiyetini iyiniyetli (D)'ye devretmiştir. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, (D)'nin TMK 988 uyarınca emin sıfatıyla zilyetten hak kazanan iyiniyetli üçüncü kişi konumunda olduğu gerekçesiyle, (A)'nın (D) aleyhine, aracın mülkiyetinin kendisine ait olduğunun tespiti talebiyle açtığı davanın reddedilmesi gerektiğine karar vermiştir. Oysa ki aynı daire, birebir aynı unsurları taşıyan, önceki kararlarında²¹, motorlu aracı sahte belgelerle işlem yapan kiracıdan devralan iyiniyetli üçüncü kişinin ediniminin korunmayacağına, araç malikinin, satıcıya verilen satış bedelini üçüncü kişiye ödemek şartıyla motorlu aracı geri alabileceğine hükmetmekteydi.

¹⁸ *Yarg.* 13. HD, T. 7.6.2018, E. 2015/36450, K. 2018/6765 (Karar metni için bkz. *Kazanıcı*, E.T.: 1.8.2019).

¹⁹ Bkz. Yuk. I.

²⁰ *Yarg.* 4. HD, T. 18.10.2018, E. 2018/1859K. 2018/6342 (Karar metni için bkz. *Kazanıcı*, E.T.: 1.8.2019).

²¹ Örnek olarak bkz. *Yarg.* 4. HD, T. 14.6.2017, E. 2015/11463, K. 2017/4048; *Yarg.* 4. HD, T. 7.4.2016; E. 2016/1025, K. 2016/4703; *Yarg.* 4. HD, T. 22.4.2013, E. 2012/7908, K. 2013/750; ayrıca aynı yönde bkz. *Yarg.* 13. HD, T. 7.6.2018, E. 2015/36450, K. 2018/6765 (Karar metinleri için bkz. *Kazanıcı*, E.T.: 1.8.2019).

Benzer bir olay, yakın tarihte Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun önüne de gelmiştir. Bu karara konu olan olay ise özetle şöyledir²²: (A) motorlu aracını noterde düzenlenen bir sözleşme olmaksızın (haricen) (B)'ye satmış, zilyetliği devretmiş fakat satış bedelinin yalnızca bir kısmını almıştır. Bir süre sonra, (B), (A) adına düzenlenmiş sahte bir sürücü belgesiyle notere başvurmuş ve resmî şekilde düzenlenen sözleşmeye dayalı olarak aracı iyiniyetli (C)'ye satmış ve zilyetliği ona devretmiştir. Böylece aracın emin sıfatıyla zilyedi olan ve trafik sicilinde de malik olarak görünen (C), bir süre sonra yine noterde düzenlenen bir sözleşmeye dayalı olarak aracı iyiniyetli (D)'ye satmış ve aracın zilyetliğini devretmiştir. Bu arada (B)'den satış bedelinin eksik kalan kısmını alamayan (A), (D) aleyhine motorlu aracın mülkiyetinin kendisine ait olduğunun tespiti talebiyle dava açmıştır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, yukarıda özetlenen olayda, (D)'nin, iyiniyetli olması nedeniyle motorlu aracın mülkiyetini kazandığına ve bu nedenle (A)'nın açtığı davanın reddedilmesi gerektiğine hükmetmiştir.

Yukarıda anılan kararlardan da anlaşılabilir gibi, Yargıtay'ın motorlu araç mülkiyetinin yetkisiz kimseden edinilmesine ilişkin içtihadında, motorlu araç mülkiyetinin iyiniyetle edinilebileceği yönünde bir değişim eğilimi gözlemlenmektedir. Sözü edilen eğilimin isabetli olup olmadığı konusunda bir sonuca varabilmek için, bazı hususların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir:

Aynî hak ediniminde güvenin korunmasından söz edebilmek için, esasen birbirine bağlı iki temel şartın varlığı gerekir: Bunlardan birincisi, hukuk düzeni tarafından aynî hakları dış dünyaya yansıtmak üzere öngörülmüş bir aleniyet aracının varlığı; ikincisi ise söz konusu aleniyet aracının yansıttığı görüntüye güvenerek hak kazanan iyiniyetli üçüncü kişilerin kazanımlarının, açık bir hükümle korunmuş olmasıdır. Zira yukarıda da belirtildiği gibi, güvenin korunması, hak güvenliği ilkesi karşısında istisnaî bir nitelik arz eder ve böyle bir istisna bulunmadıkça, aynî haklar ancak tasarruf yetkisine sahip kimseden edinilebilir.

Zilyetlik ve tapu sicilinin aleniyet aracı olarak kabulü, hukuk düzeninin söz konusu olgulara bu niteliği tanımış olmasına dayanır. Nitekim, Medeni Kanun'un, taşınır eşya üzerindeki aynî hakların kazanılması için zilyetliğin devrini (TMK 763/I, 795/I, 939), taşınmaz eşya üzerinde aynî hakların kazanılması için ise tapu siciline yapılacak tescili (TMK 1022/I) şart koşması, zilyetlik ve tapu sicilinin, aynî hakları dışa yansıtmaya işlevine sahip aleniyet

²² *Yarg. HGK, T. 21.2.2018, E. 2017/4-1367 K. 2018/249 (Karar metni için bkz. Kazancı, E.T.: 1.8.2019).*

araçları olarak kabul edildiğini ortaya koymaktadır. Öte yandan, söz konusu araçların yansıttığı görüntüye güvenin belli şartlar altında korunması da TMK 988 ve TMK 1023'te yer alan açık düzenlemeler sayesinde mümkün olur.

Bu açıdan trafik siciline bakıldığında, her şeyden önce, söz konusu sicile motorlu araçlar üzerindeki aynî hakları dış dünyaya açıklamak işlevi tanıyan bir hükmün bulunmadığı görülür. Diğer bir ifadeyle hukuk düzenimiz, trafik sicilini, yukarıda açıklanan anlamda bir alenîyet aracı olarak görmemiştir²³. Bunun en açık kanıtı, motorlu araç mülkiyetinin kazanılmasının trafik siciline tescil şartına bağlanmamış olmasıdır²⁴. Daha önce de ifade edildiği gibi, motorlu aracın mülkiyeti noterce resmî şekilde düzenlenen sözleşmeye dayalı olarak, zilyetliğin devredildiği anda kazanılmaktadır²⁵. Daha sonra trafik siciline yapılacak tescilin işlevi, örneğin motorlu aracın “işleten” sıfatının (KTK 3) ya da vergi vb. yükümlülüklerin kime ait olduğu (KTK 20/d, f. 2) gibi konularda bilgi vermektir²⁶.

Trafik siciline hukuk düzeni tarafından alenîyet aracı olma niteliği tanınmamış olmasının doğal bir sonucu olarak, trafik siciline güvenin korunması da söz konusu değildir²⁷. Daha açık bir anlatımla, trafik siciline motorlu aracın maliki olarak tescil edilen kişinin gerçekten malik olduğuna dair bir varsayım geçerli olmadığı gibi, sözü edilen tescile dayanarak hak kazanan kimsenin edinimini geçerli sayan bir hüküm de mevcut değildir. Nitekim, bu yönde TMK 988 veya 1023'e benzer herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, gerçekte malik olmadığı halde, herhangi bir sebeple trafik sicilinde malik olarak görünen kimseden motorlu aracın zilyetliğini iyiniyetle devralan üçüncü kişi, mülkiyeti kazanamaz. Böylece Yargıtay'ın yukarıda anılan yakın tarihli bazı kararlarında²⁸ benimsenen aksi yöndeki yaklaşımın isabetli olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Mülkiyeti kazanamayan iyiniyetli üçüncü kişi, hemen aşağıda görüleceği üzere, şartları varsa, TMK 989/II uyarınca, motorlu araç için ödediği bedelin

²³ Aynı yönde bkz. Öğüz, s. 720.

²⁴ Ozanoğlu, s. 29; Öğüz, s. 720, dn.89; Kurt, s. 1906-1907; Yarg. 11. HD, T. 5.6.2003, E. 2002/13433, K. 2003/6000; Yarg. 15. HD, T. 26.2.1996, E. 1996/728, K. 1996/854 (Karar metinleri için bkz. Kazancı, E.T.: 1.8.2019)

²⁵ Bkz. yuk. I.

²⁶ Kurt, s. 1907 vd.; Öğüz, s. 700 dn. 18; Ozanoğlu, s. 29.

²⁷ Yarg. HGK T. 25.9.2002, E. 2002/4-608, K. 2002/643. (Karar metni için bkz. Kazancı, E.T.: 1.8.2019).

²⁸ Yarg. HGK, T. 21.2.2018, E. 2017/4-1367 K. 2018/249; Yarg. 4. HD, T. 18.10.2018, E. 2018/1859K. 2018/6342. (Karar metinleri için bkz. Kazancı, E.T.: 1.8.2019).

kendisine ödenmesini isteyebilir. Keza, motorlu aracı iade etmek zorunda kalan iyiniyetli üçüncü kişi (alıcı), zapttan sorumluluk hükümleri (TBK 214 vd.) çerçevesinde motorlu aracı kendisine satan kimseden (satıcıdan) satış bedelinin iadesini ve uğradığı zararların tazminini isteyebilir²⁹. Bunun ötesinde, örneğin resmî sözleşme yapmadan araç zilyetliğini devretmesinin kusur teşkil etmesi gibi bir gerekçeyle, malikten tazminat isteyemez³⁰. Öte yandan üçüncü kişinin, motorlu araç üzerindeki zilyetliğini davasız, aralıksız ve iyiniyetle beş yıl boyunca sürdürmesi halinde, kazandırıcı zamanaşımı (TMK 777) yoluyla mülkiyeti kazanmasına da herhangi bir engel bulunmamaktadır³¹.

Yargıtay'ın yerleşik uygulamasına göre, motorlu araç malikinin açtığı davada mahkeme, yalnızca araç mülkiyetinin davacıya ait olduğunun tespitine karar vermekle yetinmeli; davacı tarafından talep edilmiş olsa bile, trafik sicilinde davalı adına mevcut tescilin iptali ile motorlu aracın mülkiyetinin davacı adına tesciline karar vermemelidir. Yüksek mahkeme bu içtihadını, adlî yargı yerinde idareyi belirli bir yönde işlem tesis etmeye zorlayacak karar verilemeyeceği gerekçesine dayandırmaktadır³². Ancak bu durumun, yine Yargıtay uygulamasına göre, taşınmazlarda, bir idari merci olan tapu müdürlüğünü işlem yapmaya zorlayacak şekilde tapu kaydının iptali ve hak sahibi adına tescile karar verilebilmesi karşısında, çelişkili bir görüntü ortaya çıkardığını belirtmek gerekir.

III. EDİNİMİ KORUNMAYAN ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN SATICIYA ÖDEDİĞİ BEDELİ MALİKTEN TALEP EDİP EDEMEYECEĞİ (TMK 989/II)

Türk Medenî Kanunu'nun 989. maddesinin ikinci fıkrasına göre taşınır eşya, “açık artırmadan veya pazardan ya da benzeri eşya satanlardan iyiniyetle edinilmiş ise; iyiniyetli birinci ve sonraki edinenlere karşı taşınır davası, ancak ödenen bedelin geri verilmesi koşuluyla açılabilir.” Böylece Medenî Kanun, taşınır eşyanın zilyetliğini belirtilen yerlerden iyiniyetle edinmiş ancak mülkiyeti kazanamamış üçüncü kişiye veya bu kişiden

²⁹ Satıcının zapttan sorumluluğu hakkında bkz. *Nomer, H. N./Engin, B.İ.*: Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Özel Borç İlişkileri, C.1, Satış Sözleşmesi, 4. Baskı, Ankara 2018, m. 214 N. 1 vd.; *Gümüş, M. A.*: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C.1, 3. Bası, İstanbul 2013, s. 53 vd.

³⁰ Aksi yönde bkz. *Yarg. 4. HD, T. 23.10.2007, E. 2006/12196, K. 2007/12775* (Karar metni için bkz. *Kazanıcı, E.T.*: 1.8.2019).

³¹ Aynı yönde bkz. *Kurt, s. 1890* vd.

³² Örnek olarak bkz. *Yarg. HGK, T. 21.2.2018, E. 2017/4-1367 K. 2018/249; Yarg. 4. HD, T. 14.11.2017, E. 2017/2843, K. 2017/7204* (Karar metinleri için bkz. *Kazanıcı, E.T.*: 1.8.2019).

edinenlere yönelecek iade talebini, o eşya için ödenmiş olan bedelin zilyede ödenmesi şartına (*Lösungsrecht*) bağlamış olmaktadır. İyiniyetli zilyet, söz konusu bedel ödenmedikçe eşyayı iade etmekten kaçınma, diğer bir ifadeyle eşyayı alıkoyma hakkına (*Retentionsrecht*) sahiptir³³. Hüküm her ne kadar taşınır davasından söz ediyorsa da iyiniyetli zilyede karşı istihkak davası açılan hallerde de söz konusu alıkoyma hakkının var olduğu kabul edilmektedir³⁴.

İyiniyetli zilyede tanınan satın alma bedelinin kendisine ödenmesini isteme hakkı, def'i yoluyla ileri sürülebilir bir haktır³⁵. Ancak bununla kastedilen, malik eşyanın geri verilmesini talep etmedikçe, kendisinden bedel istenemeyeceğidir. Yoksa, herhangi bir sebeple alıkoyma hakkını ileri sürmeksizin fakat bir ihtirazi kayıtlı eşyayı iade etmiş bulunan iyiniyetli haksız zilyedin, ayrı bir davayla bedele ilişkin hakkını ileri sürmesine bir engel bulunmamaktadır³⁶.

Doktrinde ayrıca, taşınır veya istihkak davasıyla eşyanın iadesini talep eden davacının, hâkim önünde bedeli ödemeyeceğini beyan etmesi halinde, davanın reddedilmesi gerektiği ve iyiniyetli haksız zilyedin, TMK 763/II uyarınca mülkiyeti kazanacağı da ileri sürülmektedir³⁷. Yargıtay'ın motorlu araçlara ilişkin yerleşik içtihadında da davacının bedeli ödemeyeceğini beyan etmesi halinde davanın reddedilmesi gerektiği görüşü benimsenmekteyken³⁸, yakın tarihli bir kararda, isabetsiz ve yerleşik içtihadı aykırı olarak, belirtilen durumda davanın reddi uygun bulunmamıştır³⁹.

³³ Bkz. *Sarı, S.*: Alıkoyma Hakkı, İstanbul 1997, s. 3 vd.; *Serozan*, s. 166 N. 648 vd.; *Nomer, H. N./Ergüne, M. S.*: Eşya Hukuku, Zilyetlik ve Tapu Sicili, İstanbul 2014, s. 68.

³⁴ *Wiegand, W.*: Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch II, Art. 457-977 ZGB, Art. 1-61 SchlT ZGB (Hrsg: Honsell, H/Vogt, N.P./Wiegand, W.), 5. Aufl., Basel 2015, Art. 641 N. 76; *İnceoğlu, M. M.*: *Pazardan, Açık Artırmadan veya Benzer Eşya Satanlardan Edinilen Taşınır Eşyaya İlişkin Olarak Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar (TMK 989/II)*, Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan, Ankara 2006, s. 331; *Sirmen*, s. 257; *Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir*, s. 277 N. 1131.

³⁵ *Stark/Lindenmann*, Art. 934 N. 46; *Arnet, R./Eitel, P.*: Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Sachenrecht, Art. 641-977 ZGB (Hrsg.: Breitschmid, B./Jungo, A.), 3. Aufl. Zürich 2016, Art. 934 N. 10.

³⁶ *Stark/Lindenmann*, Art. 934 N. 46; *Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir*, s. 104 dn. 225; *Sirmen*, s. 88 dn. 152.

³⁷ *Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop*, s. 184; *Sirmen*, s. 88; karşı. *Sarı*, s. 75-76; aksi yönde bkz. *İnceoğlu*, s. 326 vd.

³⁸ Bu yönde bkz. *Yarg. HGK T. 25.9.2002, E. 2002/4-608, K. 2002/643; Yarg. 4. HD, T. 7.4.2016; E. 2016/1025, K. 2016/4703* (Karar metinleri için bkz. *Kazanıcı, E.T.*: 1.8.2019).

³⁹ Bkz. *Yarg. 4. HD, T. 14.6.2017, E. 2015/11463, K. 2017/4048*: "...bedelin ödenmesi hususunun infaz aşamasında gözetilecek bir konu olması değerlendirilmeksizin, davacı vekilinin duruşma sırasındaki beyanlarında aracın bedelini ödemeyeceğini bildirmesi

Görüldüğü üzere, Medenî Kanun, özellikle ikinci el eşya ticaretinde işlem güvenliğine hizmet eden TMK 989/II hükmüyle, eşyanın zilyetliğini iyiniyetle edinmiş fakat mülkiyeti kazanamamış üçüncü kişilere oldukça etkili bir avantaj sağlamıştır⁴⁰. Zira malikin iade talebi karşısında, iyiniyetli zilyet, TMK 989/II'den kaynaklanan alıkoyma hakkını ileri sürebilecek; daha önce iade konusu eşyanın mülkiyetini edinmek için zaten bir bedel ödemiş olan malik, çoğu zaman ikinci kez bedel ödemek istemeyeceğinden, zilyet aleyhine açılan taşınır veya istihkak davası sonuçsuz kalacaktır.

Bir taşınır eşya olarak motorlu araçlar hakkında da TMK 989/II hükmünün uygulama alanı bulacağı kuşkusuzdur. Bununla birlikte söz konusu uygulamada, hükmün amacı ve şartlarının göz önünde bulundurulması gerekir:

Motorlu aracın haksız zilyedinin TMK 989/II'de öngörülen alıkoyma hakkını kullanabilmesi için, her şeyden önce aracın “açık artırmadan veya pazardan ya da benzeri eşya satanlardan” veya bu tür bir yerden almış olan bir kimseden alınmış olması gerekir. Örneğin, motorlu aracı, günlük dilde “oto galeri” vb. şekillerde adlandırılan yerlerden birinden almış olan zilyet, sözü edilen şartı sağlamış olur⁴¹. Buna karşılık, motorlu aracı malikten kiralayıp sahte belgelerle satan bir kimseden veya hırsızdan alan zilyet, iyiniyetli olsa dahi, TMK 989/II uyarınca alıkoyma hakkına sahip değildir⁴². Konuya ilişkin Yargıtay uygulamasında hükmün bu şartı üzerinde yeterince durulmadığı, haksız zilyede satış bedelinin ödenmesine hükmedilirken, genellikle motorlu aracın sahibinin elinden rızasıyla çıkmış olmasına dayanıldığı gözlemlenmektedir⁴³. Oysa ki, eşyanın sahibinin elinden rızasıyla çıkmış olması TMK 989/II hükmünün uygulanma şartlarından biri olmadığı gibi,

gerekece gösterilerek davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya uygun bulunmamış kararın bozulması gerekmiştir.” (Karar metni için bkz. *Kazancı*, E.T.: 1.8.2019)

⁴⁰ Aynı yönde bkz. *Stark/Lindenmann*, Art. 934 N. 47.

⁴¹ Bu yönde örnek olarak bkz. *Yarg.* 13. HD, T. 7.6.2018, E. 2015/36450, K. 2018/6765; *Yarg.* 4. HD, T. 14.11.2017, E. 2017/2843, K. 2017/7204; *Yarg.* 4. HD, T. 8.11.2016, E. 2015/9657, K. 2016/10945; buna karşılık Yargıtay, “açık oto pazarının” TMK 989/II'nin uygulanmasını gerektiren bir yer olmadığı gerekçesiyle, otomobilin iyiniyetli haksız zilyedinin, iade talep eden malikten satın alma bedelinin kendisine ödenmesini isteyemeyeceğine hükmetmiştir: *Yarg.* 4. HD, T. 8.10.2007, E. 2006/12302, K. 2007/11744 (Karar metinleri için bkz. *Kazancı*, E.T.: 1.8.2019)

⁴² *Yarg.* 4. HD, T. 8.10.2007, E. 2006/12302, K. 2007/11744; T. 19.2.2007, *Yarg.* 4. HD, T. 19.2.2007, E. 2006/2092; K. 2007/1795 (Karar metinleri için bkz. *Kazancı*, E.T.: 1.8.2019).

⁴³ Örnek olarak bkz. *Yarg.* 4. HD, T. 14.11.2017, E. 2017/2843, K. 2017/7204; *Yarg.* 4. HD, T. 14.6.2017, E. 2015/11463, K. 2017/4048; *Yarg.* 4. HD, T. 7.4.2016; E. 2016/1025, K. 2016/4703; *Yarg.* 4. HD, T. 14.1.2013, E. 2012/879, K. 2013/211 (Karar metinleri için bkz. *Kazancı*, E.T.: 1.8.2019).

aksine, anılan hükmün genel anlamda normatif değeri, sahibinin elinden rızası dışında çıkan eşyada kendini gösterir. Zira, motorlu araçların yukarıda anılan istisnaî durumu bir yana, genel olarak malikin rızasıyla elinden çıkan taşınırı edinen iyiniyetli üçüncü kişinin bu edinimi TMK 988 uyarınca korunacağından, malik, ancak kendisinin elinden rızası dışında çıkan bir taşınırı geri alabilir.

Öte yandan motorlu aracın haksız zilyedinin alıkoyma hakkını ileri sürebilmesinin bir diğer şartı da, onun iyiniyetli olmasıdır. Zilyetliği kendisine devreden iyiniyetli olup olmamasının ise herhangi bir önemi bulunmamaktadır⁴⁴. Burada iyiniyetin taşıdığı anlam, emin sıfatıyla zilyetten hak kazanmada olduğu gibi, zilyetliği devreden tasarruf yetkisinin bulunmadığını bilmemek ve bilmesi de gerekmemektir⁴⁵. İyiniyetin varlığı asıl olduğundan (TMK 3/I), haksız zilyedin iyiniyetli olmadığını iddia eden malik, bunu ispat etmekle yükümlüdür. Zilyedin iyiniyetli olmaması halinde, motorlu araç için bir bedel ödemiş olsa dahi, söz konusu bedelin kendisine ödenmesini talep etme ve bedel ödenmediği takdirde motorlu aracı alıkoyma hakkı bulunmamaktadır.

IV. ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN GERİ VERME BORCUNUN KAPSAMI VE ARAÇ İÇİN YAPTIĞI GİDERLERE İLİŞKİN TALEP HAKLARI

A- GERİ VERME BORCUNUN KAPSAMI

Haksız zilyetliğin geri verilmesi, TMK 993-995 hükümlerinde düzenlenmiştir⁴⁶. Anılan hükümler uyarınca, haksız zilyedin geri verme borcunun kapsamının belirlenmesinde temel ölçüt, haksız zilyedin iyiniyetli olup olmadığıdır. Bu anlamda iyiniyet, zilyetliğinin hakka dayanmadığını bilmemek ve bilmesi de gerekmemektir (TMK 3/I)⁴⁷.

İyiniyetli haksız zilyedin geri verme borcunun kapsamı, Türk Medenî Kanunu'nun 993. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan hükmün birinci fıkrasına göre, "*İyiniyetle zilyedi bulunduğu şeyi, karineyle mevcut hakkına uygun şekilde kullanan veya ondan yararlanan zilyet, o şeyi geri vermekle yükümlü olduğu kimseye karşı bu yüzden herhangi bir tazminat ödemek*

⁴⁴ Stark/Lindenmann, Art. 934 N. 35; Arnet/Eitel, Art. 934 N. 10; BGE 103 II 186

⁴⁵ Bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 104 dn. 222; Özen, B.: Haksız Zilyetlikte İade, İstanbul 2003, s. 103.

⁴⁶ Bu konuyla ilgili olarak bkz. Özen, s. 3 vd.

⁴⁷ Serozan, s. 183 N. 701; Sirmen, s. 97; Özen, s. 103; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 116 N. 548.

zorunda değildir.” Yine aynı hükmün ikinci fıkrasına göre, “İyiniyetli zilyet, şeyin kaybedilmesinden, yok olmasından veya hasara uğramasından sorumlu olmaz.” Değınilen hükümler çerçevesinde, motorlu aracı geri vermek zorunda kalan iyiniyetli zilyet, aracı mevcut haliyle iade etmekle borcundan kurtulur⁴⁸. Zilyetliğı süresince aracı bizzat kullanması nedeniyle herhangi bir bedel ödemek zorunda olmadığı gibi, örneğın motorlu aracı kiraya vererek gelir elde etmişse, bu geliri de malike devretmesi gerekmez⁴⁹. Öte yandan, kendisinden, aracın yıpranması, zarar görmesi ve hatta yok olması gibi nedenlerle herhangi bir tazminat da istenemez⁵⁰.

Buna karşılık, TMK 995/I’e göre, “İyiniyetli olmayan zilyet, geri vermekle yükümlü olduğu şeyi haksız alıkoymuş olması yüzünden hak sahibine verdiği zararlar ve elde ettiği veya elde etmeyi ihmal eylediğı ürünler karşılığında tazminat ödemek zorundadır.” Bu hüküm çerçevesinde, zilyetliğının haksız olduğunu bilen veya bilmesi gereken zilyet, motorlu aracı haksız olarak elinde bulundurmasıyla uygun illiyet bağı içerisindeki zararları tazmin etmelidir. Söz konusu zararlar, motorlu aracın gördüğü zararlar olabileceğı gibi, motorlu araç malikinin aracı kullanamaması nedeniyle uğradığı zararlar da olabilir⁵¹. İyiniyetli olmayan zilyedin sözü edilen sorumluluğı, ilke olarak, kusura bağı değildir. Ancak, “iyiniyetli olmayan zilyet, şeyi kime geri vereceğini bilmediğı sürece ancak kusuruyla verdiği zararlardan sorumlu olur.” (TMK 995/III). Örneğın motorlu aracın çalıntı olduğunu bilen fakat tüm araştırmalarına rağmen malikin kim olduğunu öğrenemeyen zilyedin durumu böyledir⁵².

İyiniyetli olmayan zilyet, motorlu araç dolayısıyla bir gelir elde ettiyse, örneğın aracı kiraya verdiyse, TMK 995/I anlamında elde edilen hukukî ürün niteliğindeki bu geliri malike devretmekle yükümlüdür⁵³. Haksız zilyedin motorlu aracı bizzat kullanmış olması halinde de, zilyetlik süresi için rayiç kira bedelleri dikkate alınarak hesaplanacak kullanma bedelini malike ödemesi gerekir⁵⁴. Öte yandan, motorlu araç kiraya verilebilir bir eşya olduğundan, haksız zilyet aracı hiç kullanmamış veya kiraya vermemiş olsa

⁴⁸ Özen, s. 123; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 117 N. 551.

⁴⁹ Özen, s. 227; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 118 N. 554; Serozan, s. 184 N. 707 vd.

⁵⁰ Serozan, s. 184, N. 706; Özen, s. 125; Sirmen, s. 98.

⁵¹ Bkz. Stark/Lindenmann, Art. 940 N. 3 vd.; Özen, s. 217; Sirmen, s. 100; Serozan, s. 192 N. 742 vd.; Yarg. 19. HD. T. 18.3.2019, E. 2019/580, K. 2019/1718 (Karar metni için bkz. Kazancı, E.T.: 1.8.2019)

⁵² Özen, s. 220 vd.; Serozan, s. 193 N. 744.

⁵³ Özen, s. 246 vd.; Sirmen, s. 100-101.

⁵⁴ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 128 dn. 344; Özen, s. 267 vd.; Yarg. 19. HD. T. 18.3.2019, E. 2019/580, K. 2019/1718 (Karar metni için bkz. Kazancı, E.T.: 1.8.2019).

bile, hukukî ürün elde etmeyi ihmal etmiş olması nedeniyle TMK 995/I uyarınca malike karşı sorumlu olur⁵⁵.

Doktrinde hâkim görüşe göre, iyiniyetli olmayan zilyedin TMK 995/I uyarınca sorumluluğu, haksız fiil zamanaşımına (TBK 72) tâbidir⁵⁶.

ARAÇ İÇİN YAPILAN GİDERLERE İLİŞKİN TALEP HAKLARI

Medenî Kanun, geri verme borcunun kapsamı gibi, haksız zilyedin iade etmek zorunda kaldığı şey için yaptığı giderlere ilişkin talep hakları konusunu da, zilyedin iyiniyetli olup olmamasına göre düzenlemiştir.

Türk Medenî Kanunu' nun 994. maddesi, iyiniyetli zilyedin giderlere ilişkin talep haklarını düzenler. Anılan hükmün birinci fıkrasına göre “*İyiniyetli zilyet, geri vermeyi isteyen kimseden şey için yapmış olduğu zorunlu ve yararlı giderleri tazmin etmesini isteyebilir ve bu tazminat ödeninceye kadar şeyi geri vermekten kaçınabilir.*” Genel kabul gören anlayışa göre zorunlu giderler, geri verme konusu şeyin varlığını veya ekonomik işlevini devam ettirebilmesi için yapılan giderler iken, yararlı giderler, şeyin değerini veya ondan sağlanan verimi artıran giderlerdir⁵⁷. Böylece motorlu aracın haksız zilyedi, iade talep eden malikten, örneğin vergi, zorunlu sigorta veya onarım gibi zorunlu giderlerin ve periyodik bakım, temizlik veya boya gibi yararlı giderlerinin ödenmesini talep edebilecektir. Buna karşılık, haksız zilyet, sırf kendi zevki için, motorlu aracı yeniden boyatarak rengini değiştirmişse, motorlu aracı geri verirken, böylesi bir lüks giderin karşılanmasını talep edemez (TMK 994/II, c.1). Bununla birlikte, bu tür giderlere sebep olan eklemeleri zararsızca söküp alma imkânı varsa ve kendisine bunun için bir karşılık önerilmemişse, haksız zilyede söz konusu

⁵⁵ Serozan, s. 194 N. 746; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 127- 128 dn. 334.

⁵⁶ Serozan, s. 198 N. 760; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 129 N. 587; Sirmen, s. 103. Buna karşılık haksız zilyedin konumunu vekile benzetmek suretiyle, vekalet sözleşmesinden doğan alacaklar için öngörülen (TBK 147/b. 5) beş yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiği yönünde bkz. Özen, s. 94-95. Yargıtay'ın 25.5.1938 tarihli ve E. 37/29, K. 38/10 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı'na (Karar metni için bkz. Kazancı, E.T.: 1.8.2019) dayanan uygulamasında ise, taşınmazlarda “ecrimisil” (haksız işgal tazminatı) olarak adlandırılan kullanma karşılığı, kira alacağına benzetilerek, TBK 147/b. 1'e kıyasen beş yıllık zamanaşımına tâbi tutulmaktadır. Örnek olarak bkz. Yarg. 8. HD, T. 8.4.2019, E. 2018/5463, K. 2019/3814; Yarg. 8. HD, T. 13.12.2018, E. 2018/15380; K. 2018/20197 (Karar metinleri için bkz. Kazancı, E.T.: 1.8.2019).

⁵⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 119 N. 558; Sirmen, s. 104; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 227. Zorunlu gider kavramını daha geniş algılayan görüşler için bkz. Özen, s. 326 vd.

eklemeleri ayırıp alma hakkı (*ius tollendi*)⁵⁸ tanınmıştır (TMK 994/II, c. II). Örneğin motorlu araca, salt süslemek amacıyla takılmış bir aksesuar, belirtilen şartlar çerçevesinde sökülüp alınabilir.

Öte yandan tıpkı TMK 989/II hükmünde olduğu gibi, burada da iyiniyetli haksız zilyede, giderlere ilişkin talepleri karşılanmadıkça, alıkoyma hakkı tanınmıştır. Kuşkusuz motorlu aracın haksız zilyedi için de aynı imkân söz konusudur.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, geri verme borçlusu iyiniyetli zilyedin geri verme konusu şeyden elde ettiği yararları malike verme borcu bulunmamaktadır. Bununla birlikte, zilyedin geri vermekle yükümlü olduğu şeyi kullanarak elde ettiği doğal veya hukukî ürünlerin değeri, yaptığı giderlerden doğan alacaklarına mahsup edilir (TMK 994/III)⁵⁹. Bu çerçevede, örneğin, haksız zilyedin geri vermekle yükümlü olduğu motorlu aracı başkalarına kullandırma karşılığında elde ettiği ücret, talep edebileceği giderlerden doğan alacağından düşülür. Geriye kalan bir meblağ varsa, zilyet ancak bu meblağı talep edebilir ve ancak bu meblağ için alıkoyma hakkını kullanabilir⁶⁰. Öte yandan, elde edilen ürünlerin değerinin, zilyedin giderlerden doğan alacağından daha fazla olması halinde, bu fazladan meblağ, kendisinden talep edilemez⁶¹. Aksinin kabulü, iyiniyetli zilyedi elde ettiği yararları malike devretmekle yükümlü kılmak anlamına gelir ve bu durum TMK 994/I'e aykırılık teşkil eder.

İyiniyetli olmayan zilyedin yaptığı giderlere ilişkin hakkı, TMK 995/II hükmünde düzenlenmiştir. Anılan hükme göre “*İyiniyetli olmayan zilyet, yaptığı giderlerden ancak hak sahibi için de zorunlu olanların tazmin edilmesini isteyebilir.*” Bu hüküm çerçevesinde, motorlu aracın iyiniyetli olmayan zilyedi, yalnızca araç için yaptığı, hak sahibi için de zorunlu olan giderlerin karşılanmasını talep edebilecektir⁶². Ayrıca, hâkim görüşe göre, iyiniyetli olmayan zilyedin, söz konusu giderlerin ödenmemesi gerekçesiyle şeyi geri vermekten kaçınma (alıkoyma) hakkı da bulunmamaktadır⁶³.

⁵⁸ Bu kavram için bkz. *Özen*, s. 405 vd.; *Serozan*, s. 191 N. 737.

⁵⁹ TMK 994/III hükmünün temelinde yatan düşünceler için bkz. *Özen*, s. 313 vd.

⁶⁰ *Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop*, s. 230; *Özen*, s. 319.

⁶¹ *Stark/Lindenmann*, Art. 939 N 18; *Arnet/Eitel*, Art. 939 N. 5; *Özen*, s. 318.

⁶² Bkz. *Özen*, s. 339 vd.; *Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir*, s. 130 N. 590; *Yarg.* 4. HD, T. 23.6.2003, E. 2003/3140, K. 2003/8168 (Karar metni için bkz. *Kazanıcı*, E.T.: 1.8.2019).

⁶³ *Stark/Lindenmann*, Art. 940 N 33; *Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir*, s. 130 N. 589; *Sirmen*, s. 105; *Serozan*, s. 196 N. 754; iyiniyetli olmayan zilyedin de alıkoyma hakkı bulunduğu yönündeki görüş için bkz. *Özen*, s. 397.

İyiniyetli olmayan zilyedin lüks gider niteliğindeki eklemeleri ise, tıpkı iyiniyetli zilyet gibi, ayırıp alabileceği kabul edilmektedir⁶⁴.

Haksız zilyedin giderlere ilişkin talep hakları, hâkim görüşe göre, sebepsiz zenginleşme zamanasına (TBK 82) tâbidir⁶⁵.

SONUÇ

Karayolları Trafik Kanunu'nun 20. Maddesinin (d) bendi, motorlu araçların mülkiyetinin, ancak malikle yapılacak ve noterce düzenlenecek sözleşmeye dayalı olarak devrini öngörmektedir. Anılan hüküm karşısında, motorlu aracın mülkiyetini tasarruf yetkisi bulunmayan bir kimseden edinme olanağı bulunmamaktadır. Bu nedenle, genel kuralın aksine, motorlu araç mülkiyetinin emin sıfatıyla zilyetten iyiniyetle edinilmesi mümkün değildir. Emin sıfatıyla zilyet olsun veya olmasın, motorlu aracın zilyedinin herhangi bir yolla noterde sözleşme yapma imkânını elde etmiş olması da bu sonucu değiştirmez.

Motorlu araç üzerinde tasarruf yetkisine sahip olmayan bir kimsenin, her nasılsa trafik siciline malik olarak tescil edilmiş olması halinde, söz konusu kimseden mülkiyeti devralan iyiniyetli üçüncü kişi de mülkiyeti kazanamaz. Çünkü, trafik sicilinin, örneğin tapu sicilinden farklı olarak, motorlu araç üzerindeki aynî haklara aleniyet sağlama işlevi bulunmamaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak, trafik sicilinin yansıttığı görünüşe güveni koruyan herhangi bir hukukî düzenleme de bulunmamaktadır. Tüm bu nedenlerle Yargıtay'ın yakın tarihli bazı kararlarında benimsenen, motorlu aracın mülkiyetini iyiniyetle devralan üçüncü kişinin ediniminin korunacağı yönündeki yaklaşımı isabetli bulmak mümkün değildir.

Edinimi korunmayan iyiniyetli üçüncü kişi, TMK 989/II'de öngörülen diğer şartların da varlığı halinde, satıcıya ödediği bedel kendisine ödenmedikçe motorlu aracı iade etmekten kaçınabilir. Malikin sözü edilen bedeli iyiniyetli zilyede ödemeyeceğini açıkça beyan etmesi halinde, motorlu aracın geri verilmesi talebiyle açılan dava reddedilmelidir.

Motorlu aracın haksız zilyedinin geri verme borcunun kapsamı, TMK 993-995'te yer alan haksız zilyetliğin geri verilmesi hükümlerine tabidir. Keza, haksız zilyedin motorlu araç için yaptığı giderlere ilişkin taleplerinin de aynı hükümler çerçevesinde karara bağlanması gerekir.

⁶⁴ *Sirmen*, s. 105-106; *Özen*, s. 417; karşı. *Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop*, s. 234.

⁶⁵ *Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir*, s. 130 N. 591; *Sirmen*, s. 106; *Serozan*, s. 198 N. 760; karşı. *Özen*, s. 372 vd.

KISALTMALAR

Art.	: Artikel
Aufl.	: Auflage
b.	: bent
BGE	: Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts
bkz.	: bakınız
c.	: cümle
C.	: Cilt
D.	: Digesta
dn.	: dipnot
E.	: Esas Numarası
E.T.	: Erişim Tarihi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
Hrsg.	: Herausgeber
Jherings JB	: Jherings Jahrbücher für die Dogmatik des bürgerlichen Rechts
K.	: Karar Numarası
Karş.	: karşılaştırınız
Kazancı	: Kazancı İçtihat Bilgi Bankası
KTK	: 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu
m.	: madde
N.	: Kenar Notu
OR	: Bundesgesetz vom 30. März 1911 betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht) (İsviçre Borçlar Kanunu)
s.	: sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medenî Kanunu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı

Yarg. : Yargıtay
Yuk. : Yukarıda
ZGB : Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907
(İsviçre Medenî Kanunu)

KAYNAKÇA

- Arnet, R./Eitel, P.:** Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Sachenrecht, Art. 641-977 ZGB (Hrsg.: Breitschmid, B./Jungo, A.), 3. Aufl. Zürich 2016.
- Aybay, A./ Hatemi, H.:** Eşya Hukuku, 3. Bası, İstanbul 2012.
- Çeliktaş, D.:** *Motorlu Taşıt Aracının Noterde Satış ve Devri Geçerlik Şartı mıdır?*, Manisa Barosu Dergisi, 1986, Yıl: 6, Sayı: 21, s. 2-5.
- Doğan, M.:** *Teslime Bağlı Olmayan Sicilli Motorlu Taşıtların Rehni*, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XII, S. 3-4, (2008), s. 181-207.
- Ehrenberg, V.:** *Rechtssicherheit und Verkehrssicherheit, mit besonderer Rücksicht auf das Handelsregister*, Jherings JB, Bd. 47 (1904), s. 273-338.
- Emmenegger, S.:** *Schenkung und Gutgläubensschutz*, Festschrift für Bruno Huwiler zum 65. Geburtstag, Bern 2007, s. 219-231.
- Erbek, Ö.:** *Taşınır Mülkiyetinin Devrinde Sebebe Bağlılık (İllilik)- Soyutluk (Mücerretlik) Meselesi*, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, C. 8, Özel Sayı, Prof. Dr. Aydın ZEVKLİLER'e Armağan, Aralık 2013, s. 937-985.
- Eren, F.:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 21. Baskı, Ankara 2017
- Gümüş, M. A.:** Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C.1, 3. Bası, İstanbul 2013.
- İnceoğlu, M. M.:** *Pazardan, Açık Artırmadan veya Benzer Eşya Satanlardan Edinilen Taşınır Eşyaya İlişkin Olarak Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar (TMK 989/II)*, Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan, Ankara 2006, s. 311-341.
- Krimphove, D.:** Das europäische Sachenrecht, Köln 2006.
- Kurt, E.:** *Motorlu Araç Mülkiyetinin Devri, Tescili ve Harici Devirler*, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, C. 8, Özel Sayı, Prof. Dr. Aydın ZEVKLİLER'e Armağan, Aralık 2013, s. 1857-1930.

- Nomer, H. N./Engin, B.İ.:** Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Özel Borç İlişkileri, C.1, Satış Sözleşmesi, 4. Baskı, Ankara 2018.
- Nomer, H. N./Ergüne, M. S.:** Eşya Hukuku, Zilyetlik ve Tapu Sicili, İstanbul 2014.
- Oğuzman, M. K./Öz, T.:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt-1, 16. Bası, İstanbul 2018
- Oğuzman, M. K./Seliçi, Ö./Oktay-Özdemir, S.:** Eşya Hukuku, 19. Baskı İstanbul 2016. Sirmen, A. L.: Eşya Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2018
- Ozanoğlu, H. S.:** *Türk Medeni Kanunu'nun 940. Maddesinin II. Fıkrası (Motorlu Taşıt Rehni) Üzerine*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt V, S.1-2. s. 20-35.
- Öğüz, T.:** *Motorlu araçların Rehnine İlişkin Uygulamanın Kamuya Açıklık (Aleniyet) İlkesi Açısından Değerlendirilmesi*, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 693-725.
- Özçelik, Ş. B.:** Tapu Siciline Güvenin Korunması, Ankara 2016.
- Özen, B.:** Haksız Zilyetlikte İade, İstanbul 2003.
- Pfister, H. R.:** Der Schutz des öffentlichen Glaubens im schweizerischen Sachenrecht, Zürich 1966.
- Rusch, A. F.:** *Gutgläubiger Fahrnisserwerb als Anwendungsfall der Rechtsscheinlehre*, Jusletter, 28. Januar 2008.
- Sarı, S.:** Alıkoyma Hakkı, İstanbul 1997.
- Serozan, R.:** Eşya Hukuku I, 3. Bası, İstanbul 2014.
- Stark, E. W./Lindenmann, B.:** Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Zivilgesetzbuch, Der Besitz, Art. 919- 941 ZGB, 4. Aufl., Bern 2016.
- Tekinay, S. S./Akman, S./Burcuoğlu, H./Altop, A.:** Tekinay Eşya Hukuku, İstanbul 1989.
- Vogt, N. P.:** Basler Kommentar, Obligationenrecht I, Art. 1-529, (Hrsg: Honsell, H/Vogt, N.P./Wiegand, W.) 5. Aufl., Basel 2011.
- Wiegand, W.:** Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch II, Art. 457-977 ZGB, Art. 1-61 SchlT ZGB (Hrsg: Honsell, H/Vogt, N.P./Wiegand, W.), 5. Aufl., Basel 2015.

